Europeiska unionens
officiella tidning

SV
C-serien

C/2024/3673

26.6.2024

Yttrande från Europeiska regionkommittén – Försvar av demokratin

(C/2024/3673)

Huvudföredragande:	József Kóbor (HU–EA), ledamot av en lokal fullmäktigeförsamling: Pécs (stad med distriktsrättigheter)
Referensdokument:	Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om försvar av demokratin COM(2023) 630 final Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 1024/2012 och (EU) 2018/1724 vad gäller vissa krav som fastställs i direktiv (EU) XXXX/XXXX COM(2023) 636 final Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställande av harmoniserade krav på den inre marknaden vad gäller transparens kring intresserepresentation för tredjeländers räkning och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 COM(2023) 637 final Kommissionens rekommendation om inkluderande och motståndskraftiga valprocesser i unionen och förstärkning av den europeiska karaktären av val till Europaparlamentet och effektivisering av deras genomförande C(2023) 8626 Kommissionens rekommendation om främjande av engagemang och faktisk delaktighet för medborgare och civilsamhällesorganisationer i politiska beslutsprocesser C(2023) 8627

POLITISKA REKOMMENDATIONER

EUROPEISKA REGIONKOMMITTÉNS STÅNDPUNKT(ReK),

Allmänna kommentarer

1. EU:s stabilitet, säkerhet och välstånd vilar på att man strikt upprätthåller de demokratiska principerna, värdena och institutionerna på alla nivåer. De yttre förutsättningarna för att upprätthålla dessa värden inbegriper internationell fred och säkerhet samt bibehållande av normala ekonomiska och politiska förbindelser på vår planet. Demokrati är inte möjlig i krigstid, demokrati är inte möjlig när fattigdom eller osäkerhet råder, och demokrati är inte möjlig när människor fruktar framtiden. Detta ålägger emellertid Europeiska unionens ledarskap, inbegripet kommissionen och medlemsstaternas regeringar, ett särskilt ansvar.

2. ReK försvarar rättsstatsprincipen, likheten inför lagen och maktdelningen, som utgör basen för demokratin och grunden för gemenskapens regelverk, som EU bygger på.

3. ReK välkomnar att arbetet med de åtgärder som lades fram i EU:s handlingsplan för demokrati har kommit en god bit på vägen och bidrar till att stärka den demokratiska motståndskraften genom att främja valintegritet, skydda mediernas frihet och mångfald samt stärka kampen mot desinformation och utländsk informationsmanipulering och inblandning.

4. Robusta valsystem och valprocesser, med minimala störningar, är grundläggande förutsättningar för demokrati, samtidigt som medborgarna förväntar sig en hög grad av redlighet från offentliga tjänstemäns sida. Vi varnar för att korruptionsfall på EU-nivå allvarligt undergräver allmänhetens förtroende för EU-institutionerna.

5. Kommittén stöder helhjärtat alla insatser för att främja, skydda och stärka den europeiska demokratin och för att ge samhällena och myndigheterna bättre förutsättningar att bemöta gemensamma yttre hot mot den demokratiska processen.

6. ReK anser att maktdelning är av avgörande betydelse för att demokratin ska fungera. Lika viktigt är kravet att offentliga företrädare utövar ett föredömligt ledarskap och agerar med värdighet och integritet. I denna anda understryker kommittén vikten av att dessa företrädare aktivt främjar engagemang och på ett korrekt sätt tjänar det allmännas bästa samtidigt som de ser till att den egna insatsen ligger i linje med önskemålen och behoven hos de medborgare som de tjänar.

7. I den nuvarande snabbt föränderliga säkerhetsmiljön bör särskilda åtgärder vidtas för att på ett snabbt och effektivt sätt ta itu med utmaningar för de demokratiska värdena och institutionerna, inbegripet polarisering, dolt inflytande och annan inblandning samt våld och hatpropaganda som riktas mot folkvalda.

8. Medborgarna har rätt att vara oense och byta regering genom val, utan inblandning, vare sig utländsk eller inhemsk.

9. Konferensen om Europas framtid var en viktig övning i demokrati, men dess slutsatser har ännu inte genomförts.

10. ReK stöder helhjärtat utbytet av erfarenheter och spridningen av god praxis för att stärka demokratin i EU.

11. De lokala och regionala myndigheterna besitter särskild kunskap vad gäller att identifiera potentiella hot mot de demokratiska processernas integritet och befästa demokratisk praxis på fältet. De bidrar också till att stärka den europeiska demokratin genom att främja och underlätta medborgarnas deltagande i det offentliga livet och därmed i val på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. Kommittén beklagar att detta inte erkänns i initiativ på EU-nivå som syftar till att stärka den europeiska demokratin.

12. ReK upprepar sin efterlysning av en platsbaserad mekanism för dialog med medborgarna, med stöd av de lokala och regionala myndigheterna, vilken skulle säkerställa en tvåvägskommunikation mellan medborgarna och EU-institutionerna.

Främjande av inkluderande och motståndskraftiga valprocesser

13. Inkluderande och motståndskraftiga valprocesser i EU bör hålla högsta demokratiska standard. Kommittén stöder initiativ för att öka valtillgängligheten och det politiska engagemanget i god tid före själva valet, i syfte att stödja ett högt valdeltagande.

14. ReK stöder alla insatser för att ytterligare stärka den europeiska karaktären hos och ett effektivt genomförande av val till Europaparlamentet, engagera alla medborgare i valen och underlätta utövandet av relaterade valrättigheter.

15. Det är av yttersta vikt att vallagarna säkerställer större deltagande och representation på lokal nivå.

16. De lokala och regionala myndigheterna spelar en nyckelroll när det gäller att främja fria, rättvisa och motståndskraftiga val i EU:s medlemsstater.

17. Valprocessernas motståndskraft bör stärkas ytterligare, i full överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och demokratiska värden som fastställs i normer på EU-nivå och internationell nivå.

18. De lokala och regionala myndigheterna har också ett särskilt ansvar för att skydda informationsmiljön kring val genom att se till att väljarna får korrekt information i rätt tid, på ett tillgängligt och begripligt sätt, och genom att i samarbete med andra berörda parter ta itu med valrelaterad informationsmanipulering, påverkan och desinformation.

19. Kommittén betonar de lokala och regionala myndigheternas betydelse när det gäller att förse alla grupper av medborgare, inbegripet ungdomar och medborgare som befinner sig i utsatta situationer, till exempel personer med funktionsnedsättning och personer som talar minoritetsspråk, med information om grundläggande regler och praktiska arrangemang i samband med utövandet av deras valrättigheter samt se till att traditionella röstningsmetoder förblir tillgängliga i deras länder.

20. ReK uppmärksammar den avgörande roll som jämställdhet spelar för att stärka den demokratiska motståndskraften, och förespråkar initiativ som stöder kvinnors lika deltagande i valprocessen, som både väljare och kandidater, samt betonar vikten av politik som tar itu med hinder för kvinnors politiska engagemang.

21. ReK välkomnar insatserna för att stärka samarbetet och utbytet av bästa praxis på området demokratisk motståndskraft och valresiliens på EU-nivå, bl.a. inom ramen för det europeiska valsamarbetsnätverket. Det är dock beklagligt att den lokala och regionala dimensionen inte i tillräcklig utsträckning har integrerats i detta samarbete, trots nätverkets mål att skydda val på alla nivåer. Därför bör en session i nätverket ägnas åt skyddet av lokala och regionala val.

22. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att informera infödda och naturaliserade EU-medborgare som bor i tredjeländer om hur de kan delta i val i Europa på lämpligt sätt.

Främjande av medborgarnas deltagande i det offentliga beslutsfattandet

23. Kommittén främjar ett inkluderande och effektivt deltagande av medborgare, civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare i offentliga beslutsprocesser.

24. De lokala och regionala myndigheterna spelar en nyckelroll när det gäller att främja ett brett och inkluderande demokratiskt deltagande och säkerställa en stödjande och inkluderande miljö som ger medborgarna möjlighet att faktiskt delta.

25. Kommittén är medveten om vikten av digitala lösningar för att öka allmänhetens deltagande, men inser samtidigt att det är nödvändigt att fortsätta att möjliggöra fysiskt deltagande när så är relevant.

26. ReK noterar vikten av att stärka ungdomarnas deltagande i EU:s demokratiska liv, och pekar på de gemensamma rekommendationerna från Europeiska regionkommittén och Europeiska ungdomsforumet i stadgan om ungdomar och demokrati. De lokala ungdomsråden har en roll som viktiga plattformar för att engagera ungdomar i demokratiska styrelseformer och beslutsprocesser. Kommittén påminner om sin uppmaning till medlemsstaterna att allvarligt överväga att sänka rösträttsåldern till 16 år i alla lokala och regionala val i Europa, och menar att man bör ta fram data och utbyta kunskap om hur institutionella arrangemang påverkar ungdomars politiska deltagande, t.ex. minimiåldern för att rösta och kandidera i val ([1]).

27. Särskilt viktiga är processer för medborgarengagemang där medlemmar av lokalsamhället bestämmer hur en del av en offentlig budget ska användas genom att identifiera och prioritera projekt där offentliga medel används. Medborgarbudgetering fördjupar demokratin, skapar starkare lokalsamhällen och leder till en rättvisare fördelning av offentliga resurser.

28. De lokala och regionala myndigheterna är hörnpelare i en fungerande demokrati. De uppmuntrar och ger medborgarna möjlighet att aktivt delta i de offentliga beslutsprocesserna på olika sätt, bland annat genom medborgarpaneler, medborgardialoger eller medborgarförsamlingar online eller offline.

([1]) Yttrande från Europeiska regionkommittén – Ungdomspolitikens framtid i EU – reflektion kring ungdomspolitiken och integrering av ett ungdomsperspektiv i samband med Europaåret för ungdomar 2022 (EUT C 79, 2.3.2023, s. 30).

29. Att det civila samhällets organisationer görs delaktiga är en aspekt av respekten för rättsstatsprincipen, och ett effektivt och inkluderande deltagande garanteras när de kan arbeta i en säker miljö där deras och deras medlemmars grundläggande rättigheter upprätthålls.

30. ReK betonar att insatser för att öka medvetenheten om framgångsrika exempel på medborgardeltagande på de områden som är viktigast för medborgarna är avgörande för att uppmuntra dem att engagera sig mer i utformningen av politiken. I detta sammanhang vill kommittén lyfta fram exemplet med Uneces Århuskonvention, i vilken EU inom sitt befogenhetsområde och alla medlemsstater är parter och som garanterar allmänhetens processuella rättigheter, inbegripet allmänhetens deltagande i beslutsprocesser på miljöområdet. Detta ger medborgarna en möjlighet att göra sin röst hörd när det gäller att uppnå målen i den europeiska gröna given.

31. Kommittén betonar vikten av att de lokala och regionala myndigheterna har tillräckliga resurser och av offentlig och privat finansiering av det civila samhällets organisationer. ReK välkomnar att EU erbjuder finansieringsmöjligheter för lokala och regionala myndigheter och civilsamhällesorganisationer för att genomföra projekt som bidrar till att främja EU:s värden, och framhåller vikten av EU:s strategier inom ramen för jämlikhetsunionen.

32. Vi uppmanar EU-institutionerna att stärka deltagandet av lokala och regionala myndigheter samt av deras europeiska och nationella paraplyorganisationer, och att konsolidera deras medverkan.

33. ReK står fast vid sitt åtagande att stärka kommunikationen mellan EU:s institutioner, lokalsamhällen och medborgare genom sitt nätverk för regionala och lokala fullmäktigeledamöter, i synergi med kommissionens projekt ”Bygga Europa med lokala företrädare”, anordnandet av lokala dialoger och deltagandet av unga folkvalda politiker i ReK:s verksamhet.

34. ReK uppmanar till att medborgarna ska involveras i att utforma och/eller förändra den offentliga politiken på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. Medborgarnas deltagande i denna process är avgörande för att säkerställa att politiken godtas av allmänheten. Utan deras delaktighet i processen riskerar vi att möta motstånd när politiken ska genomföras.

Ökad transparens kring intresserepresentation för tredjeländers räkning

35. Europaparlamentet och rådet uppmanas att grundligt bedöma det föreslagna direktivet och föreslå nödvändiga ändringar med full respekt för grundläggande rättigheter och demokratiska värden.

36. Definitionen av intresserepresentationsverksamhet är något oklar. Därför måste de mest heltäckande, allmänna, ideologiskt neutrala och praktiska strategierna tillämpas för att se till att intresserepresentation är tydligt identifierad och transparent. Det är uppenbart att var och en som vill delta i det offentliga rummet måste identifiera sig och vara transparent.

37. Kommittén varnar för att det aktuella förslaget skapar en skillnad mellan behandlingen av näringsverksamhet i form av intresserepresentation för en tredjelandsenhets räkning och näringsverksamhet i form av intresserepresentation för en multilateral organisations räkning, vars politiska och ekonomiska potential och intresserepresentation till stor del bör ligga utanför EU.

38. ReK uttrycker oro över de möjliga effekterna av det föreslagna direktivet, som skulle kunna leda till oavsiktliga och oproportionerliga konsekvenser (för utlandsfinansierade enheter) samtidigt som man inte på ett effektivt sätt fångar upp de verkliga hoten mot demokratin.

39. Det är mycket viktigt att motiverade och proportionerliga transparensstandarder gäller för alla, och försiktighet måste iakttas med tanke på de potentiella snöbollseffekter som det föreslagna direktivet kan få i andra delar av världen.

40. Kommittén fördömer alla otillbörliga begränsningar av de grundläggande friheterna och av det demokratiska och politiska utrymmet i strid med människorättslagstiftningen, inbegripet lagar om s.k. utländska agenter.

41. ReK anser att vissa civilsamhällesorganisationer, med hänsyn till de mål som de eftersträvar och de medel som de förfogar över, kan ha en betydande påverkan på det offentliga livet och den offentliga debatten, och att målet om ökad insyn i det ekonomiska stöd som beviljas sådana organisationer då kan utgöra ett tvingande skäl av allmänintresse. Begränsningar bör dock endast införas för legitima syften, såsom med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller den allmänna ordningen, och bör stå i proportion till målet att skydda sådana hänsyn, och de minst inkräktande medlen för att uppnå det önskade målet bör antas ([2]).

([2]) Se till exempel mål C-78/18.

Slutsats

42. Kommittén välkomnar kommissionens förslag om att engagera medborgarna i valprocessen och öka allmänhetens förtroende för val och att föra en politik som ger lokala och regionala organ och medborgarorganisationer möjlighet att delta i den offentliga debatten och det offentliga beslutsfattandet.

43. De lokala och regionala myndigheterna spelar en central roll i försvaret av den europeiska demokratin och utgör en oumbärlig byggsten i den europeiska demokratiska strukturen, där besluten måste fattas så nära medborgarna som möjligt, i enlighet med artikel 10.3 i EU-fördraget.

44. Kommissionen uppmanas att prioritera samarbete med lokala och regionala myndigheter för att effektivt värna demokratin i EU, samtidigt som subsidiaritets- och rättsstatsprinciperna respekteras och främjas.

Bryssel den 17 april 2024.

Vasco ALVES CORDEIRO
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande